№ 123 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 26 1895 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 26 № 123

ՔՍԱՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Քաղաքակրթութեան հարցը. Հեռագիրներ. Հայոց հարցը և դիպլօմատիան. Թիւրքաց մէծօրանդումը հայկական խառնակութիւնների առիթով.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մահմետական հոգևորականի չրջաբերականը. Նամակ Ալէքսանդրօպօլից. Նամակ Կարսից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Ամերիկայից. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ԲՕՐՍԱ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Սուլթանի իրադէն հայոց հարցի մասին.

ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

—

Վերջին տարվայ մեծ քաղաքական անցքերը տեղի ունեցան Ասիայի սահմաններում և իրանց բնաւորութեամբ յիշեցրին պատմութեան այն էջերը, երբ քաղաքակրթութիւնը չփվում էր բարբարոսութեան և անշարժութեան կամ խորին ոգիտութեան հետ, երբ նոր պահանջները ընդհարվում էին հնացած կարգերի հետ:

Չինաստանի և Ճապօնիայի մէջ ծագած կռիւը բացեց Չինաստանի անշարժութեան և յետամնացութեան մի յուսահատ տեսարան, և մօտ կէս միլիարդ բնակիչ ունեցող մի ամեհի պետական մարմին ընկճվեց, խոնարհվեց փոքրիկ, բայց թարմ, աշխոյժով լի, եւրօպական քաղաքակրթութեամբ կազդուրված Ճապօնիայի առաջ: Ասիայի միւս ծայրում, փոքր-Ասիայի մէջ, մի միջնադարեան ահեղ պետութիւն, որ սարսափ էր գցել ամբողջ դարեր Արևմտեան Եւրօպայի վրա և խոնարհեցնում ու հպատակեցնում էր իրան ամեն մի խոչնդոտ զօրութիւն, կորցրեց իր գլուխը, երբ խեղճ, անպաշտպան, աղքատացած և թշուառացած, բայց կուլտուրական հակումներով օժտված մի ժողովուրդ հարց դրեց այդ պետութեան առաջ նրա վարչութեան կարգերի մասին: Կեանքի հանգամանքներն առաջ էլ մի քանի անգամ դրել էին այդ հարցը, բայց նա վերցվել էր ամենավճռական կերպով, երբեմն առանց հետք անգամ թողնելու: Բայց այժմ անկարելի դարձաւ խնդրի ոչնչացումը և հին միջնադարեան հիմքերի վրա հաստատված պետութիւնը չը կարողացաւ իր հեղինակութեամբ խեղդել և սպանել կուլտուրայի անունով յարուցված այդ հարցը:

Քաղաքակրթութեան հարցը ունի մի կարևոր և արդիւնաբեր կողմ, այդ այն է, որ նա կամաց-կամաց միացնում է զանազան ազգութիւնները՝ և միմեանց օտար ազգագրական խմբերը մի ընդհանուր քաղաքացիական կենցաղավարական գործունէութեան համար:

Այն թշնամի, միմեանցից խորշող, միմեանց վնասող տարրերը, որոնք այժմ, մի առանձին խորթութեամբ խանգարում են ընդհանուր պետական մեքենայի կանօնաւոր ընթացքը, կուլտուրայի միջոցով, քաղաքակրթական հիմքերի վրա կարող կը լինեն սաեղծել խաղաղ, համերաշխ կեանք:

Այն հարցերը, որ դրված են ասիական պետութիւնների առաջ, նրանց փրկութեան, նրանց վերանորոգութեան հարցեր են: Այդ պետութիւնների ղեկավար մարմինները պէտք է հասկանան, որ միայն կուլտուրական առաջադիմութեամբ կարող են նրանք կազդուրվել և ազատ մնալ նրանց սպառնացող վտանգից:

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(Սեփական)

—

Երէկ, հոկտեմբերի 25-ին, Գալացայից, Մոլդավիայում, մեր սեփական թղթակցից, ստացանք հետևեալ հեռագիրը.

„Րէյտէրի գործակալութիւնը“ Կ. Պօլսից հաղորդում է, որ մեծ յուզմունք է տիրում բոլոր վեց վիլայէթների մէջ: Թիւրք զօրագնդերը սաստիկ կերպով շրջապատված են Զէյթունի զինւորված հայերով. Բ. Դուռը այնտեղ օգնական ոյժեր ուղարկեց:

„Մեծ վեզիրը հրամայեց վալիներին՝ հանգստացնել մահմէտականներին: Պատրիարքարանը շրջաբերականներ ուղարկեց եպիսկոպոսներին՝ հրաւիրելով նրանց կարգ պահպանել հայերի մէջ:

„Բերլինի թիւրքաց դեսպանը ճանապարհ ընկաւ Կ. Պօլիս, կանչված լինելով սուլթանից: Անգլիայի դեսպան Մաչինգտօն բանակցեց ամերիկական կառավարութեան հետ՝ ձեռք ձեռքի տուած գործել՝ Անգլիայի և Ամերիկայի հպատակներին պաշտպանելու համար: Քիւրդերը պատրաստվում են նոր կոտորածներ անելու: Սասունում միսիօնարները նպաստներ են բաժանում:

„Վերահսկող յանձնաժողովը կազմակերպված է. դատաստանական պալատի անդամ Շէֆֆիկ-էֆէնդի նշանակված է նախագահ. յոյն Կօնստանտին Կարաթէօդօրի, պետական խորհրդական, հայ-կաթօլիկ Սագզ Օհանէս՝ նախկին մինիստր, Դիլբէր՝ ֆինանսների մինիստրութեան հայ պաշտօնեայ՝—քրիստոնեայ անդամներ: Ջամալ-բէյ՝ երկրագործական բանկի դիրեկտօր, Աբդուլլահ-բէյ՝ պետական խորհրդական, Ջէլալ-բէյ՝ դատաստանական պալատի անդամ—թիւրք անդամներ:

„Րէյտէրի գործակալութիւնը“ հաղորդում է, որ փոքր-Ասիայի հայերը պատրաստվում են մի պատգամաւորութիւն ուղարկել ռուսաց դեսպան Նէլիդօվին՝ աղերսելով Ռուսաց կայսրի հովանաւորութիւնը:

„Դրամական մեծ տագնապ է տիրում Կ. Պօլսում. մուրհակները 40 միլիօն Ֆրանկի բողոքված են: Թիւրքաց արժէթղթերը չափազանց ընկած են: Դրամական տագնապը տիրում է նոյն իսկ Պարիզի բօրսայում: Օսմանեան կառավարութիւնը համաձայնութիւն կայացրեց չորս ամսվայ յետաձգումն անել ընդհանուր սնանկութեան առաջն առնելու համար: Օսմանեան բանկը ոսկի չունի: Չափազանց կարիք է տիրում ամեն տեղ“:

—

(Ռուսաց գործակալութեան)

Կ. Պօլիս, 25 հոկտեմբերի: Պաշտօնական տեղեկութիւններին նայելով Լեվերիկում, Դիարբէքիրի վիլայէթում, տեղի ունեցան անկարգութիւններ: Հայերը յարձակվեցին պահակների վրա, սպանեցին մի քանի մահմեդական և բազարը այրեցին: Կարգը վերահաստատված է: Զօրքը ցրուեց մօտ 200 ապստամբների, որոնք շրջապատել էին Մառնս կոչված աւանը, Էրզրումի վիլայէթում: Զէյթունից դուրս եկած ապստամբները յարձակվեցին Զուղուրհիսար և Իգմայիլի գիւղերի վրա, Մարաշի սանջակում: Մի քանի մարդ սպանված և վիրաւորված են, տները կրակ տրված և կողոպտված են: Բռնված են լրտեսներ և մի քանի հայեր, որոնք փամփուշտներ էին պատրաստում:

ՀԱՅՈՑ ՀԱՐՑԸ ԵՒ ԴԻՊԼՕՄԱՏԻԱ

—

I Զօրքերի կենտրօնացումը

Կ. Պօլսից հեռագրում են, որ փոքր-Ասիայում նորերս տեղի ունեցած արիւնահեղ անցքերի պատճառով, թիւրքաց կառավարութիւնը զօրքերը կենտրօնացրել է այն կէտերում, որոնց ապստամբութիւն է սպառնում: Վճռված է պահեստի զինւորներին զէնքի հրաւիրել: Թիւրքերը մտադրութիւն ունէին արտաքին գործերի մինիստրին նշանակել վերահսկող յանձնաժողովի նախագահ, բայց երեք պետութիւնները իրանց հաւանութիւնը չեն տալիս: Վերջին տեղեկութիւններից երևում է, որ Բ. Դուռը հրաժարվեց պահեստի զինւորներին զէնքի հրաւիրելու մտքից, բայց որոշեց հրաւիրել այն վեց վիլայէթների արձակուրդ տուած զինւորներին, ուր րէֆօրմներ պէտք է մտցնվեն: Սակայն փողի պակասութիւնը դժուարացնում է այդ որոշման իրագործումը:

II Դժգոհներ առանց ղեկավարի

«Times» լրագրի թղթակիցը Կ. Պօլսից հաղորդում է. «Մի բարձրաստիճան մահմետական ասեց ինձ, որ թէև մահմետականները շատ դժգոհ են սուլթանից և այդ դժգոհութիւնը գնալով աճում է, բայց հազիւ թէ որ և է հետևանքներ ունենան: Բանն այն է, որ դժգոհները ղեկավարներ չունեն. բացի դրանից, նրանք միացած չեն: Ոչ ոք ոչ ոքի չէ հաւատում Թիւրքիայում և ամեն մէկը իր հարևանին լրտեսութեան մէջ է կասկածում:»

III Նոր դեսպան

Րէյտէրի գործակալութիւնը հաղորդում է, որ հոկտեմբերի 24-ին Կ. Պօլիս է հասել իտալական նոր դեսպան Ա. Պանսա:

IV Յուզմունք Զէյթունում

Թիւրքական աղբիւրներից Րէյտէրի գործակալութիւնը հաղորդում է, որ Զէյթունում պատրաստվում է ապստամբութիւն կառավարութեան դէմ: Զէյթունցիները սասունցիների նման ժողովուրդ են և լաւ զինված են:

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ՍՈՒԼԹԱՆԻ ԻՐԱԴԷՆ ՀԱՅՈՑ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ

—

Ահա անգլիական «Times» լրագրի մէջ տպված հայկական րէֆօրմների օրէնսդրութեան ամբողջ բնագիրը, հաստատված սուլթանի իրադէով ներկայ հոկտեմբերի 5/17-ին:

I. ՎԻԼԱՅԷԹՆԵՐ ԵՒ ՄՈՒԹԷՍԱՐԻՖԱԹՆԵՐ

Յօդ. 1. Իւրաքանչիւր վիլայէթում (ընդհանուր-նահանգապետութեան մէջ) նշանակվում է մի մուավին (դէպուտատ) ոչ-մահմէտական դաւանութեան պատկանող, համաձայն 1286 թւի չէվվալի 9-ի վիլայէթների կառավարութեան վերաբերեալ օրէնքի II գլխի տրամադրութեան: Այդ օրէնքի հիման վրա, մուավինի պարտաւորութիւնն է մասնակցել և վարել վիլայէթի գործերը և թեթևացնել գործավարութիւնը:

Յօդ. 2. Ոչ-մահմէտական դաւանութեան պատկանող մուավինները տրվում են իբրև օգնական նաև մահմէտական մութասէրիֆներին և գայմագամներին սանջակների և կազիների մէջ՝ երբ քրիստոնեայ ազգաբնակութեան քանակութիւնը պահանջում է այդ միջոցը գործադրել:

II. ԳԱՅՄԱԳԱՄՆԵՐ

Յօդ. 3. Գայմագամները պէտք է ընտրվեն ներքին գործերի մինիստրից, առանց կրօնի խտրութեան, այն անձերի միջից, որոնք քաղաքացիական դպրոցների դիպլօմ ունեն, և պէտք է հաստատվեն իրանց պաշտօնի մէջ կայսերական իրադէով:

Յօդ. 4. Այժմ ծառայութեան մէջ գտնվող պաշտօնեաները, որոնց ընդունակութիւնը ապացուցված է, պէտք է թողնվեն իրանց պաշտօններում՝ եթէ նրանք մինչև անգամ դիպլօմ չունենան: Եթէ ոչ-մահմէտական դաւանութեան պատկանող և դպրոցական դիպլօմ ունեցող բաւարար թւով անձինք չը գտնվեն՝ կը նշանակվեն և դիպլօմ չունեցող անձինք, եթէ համարվեն ընդունակ գայմագամների պարտաւորութիւնները կատարելու:

III. ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐԻ ԵՒ ՄԱՀՄԷՏԱԿԱՆՆԵՐԻ ԹԻՒԸ ՊԵՏԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Յօդ. 5. Վարչական պաշտօններ կարող են վարել կայսրութեան մահմէտական և ոչ-մահմէտական հպատակները՝ իւրաքանչիւր վիլայէթում գտնված մահմէտականների և ոչ-մահմէտականների թւի համեմատութեամբ: Ոչ-մահմէտական պաշտօնեաների թիւը պօլիցիական և ժանդարմերիական վարչութիւնների մէջ պէտք է որոշվի մնայուն վերահսկող յանձնաժողովի կողմից:

IV. ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ ՍԱՆՋԱԿՆԵՐՈՒՄ ԵՒ ԿԱԶԻՍՆԵՐՈՒՄ

Յօդ. 6. Սանջակներում և կազիսներում վարչական խորհուրդները, որոնք կազմվելու են ընտրված և ex-officio նշանակված անձինքներից, պէտք է գոյութիւն ունենան առաջվայ պէս և կատարեն իրանց պարտաւորութիւնները 1286 թւին հրատարակված գեներալ-նահանգապետութիւնների ընդհանուր կառավարութեան օրէնքի 61-րդ յօդուածի և վիլայէթների մասին 1867 թւին հրատարակված օրէնքի 77 և 78 յօդուածների հիման վրա, որի համեմատ այդ խորհուրդները կազմվել էին: Նրանց իշխանութեան սահմանը որոշված է վիլայէթների ընդհանուր կառավարութեան մասին օրէնքի 90, 91 և 92 յօդուածներով և ընդհանուր կառավարութեան վերաբերեալ 1293 թւի հրահանգի 38, 39 և 40 յօդուածներով:

V. ՆԱՀԻԱՆԵՐ

Յօդ. 7. Նահիաները պէտք է կազմվեն համաձայն 1287 թւի վիլայէթների ընդհանուր կառավարութեան օրէնքի 94—106 յօդ. և 1292 թւի մարտի 25-ի համայնական կառավարութեան վերաբերեալ օրէնքի 1—19 յօդուածների:

Յօդ. 8. Ամեն մի նահիա ունենալու է, իբրև կառավարիչ, մի միւդիր և մի խորհուրդ, բաղկացած 4 անդամներից և ընտրված տեղական բնակիչների ձեռքով: Այդ խորհուրդը իր անդամների միջից պէտք է ընտրի մի միւդիր և մի պատգամաւոր: Միւդիրը պէտք է պատկանի այն անձերի դասակարգին, որոնք կազմում են ազգաբնակութեան մեծամասնութիւնը, իսկ պատգամաւորը—փոքրամասնութեան: Խորհուրդը պէտք է ունենայ քարտուղար:

Յօդ. 9. Եթէ նահիայի բնակիչները պատկանում են մի և նոյն դասակարգին, այսինքն մի և նոյն ազգութեան՝ այն ժամանակ խորհրդի անդամները պէտք է բացարձակապէս ընտրվեն նրանց միջից: Եթէ համայնական չրջանի ազգաբնակութիւնը խառն է՝ այն ժամանակ փոքրամասնութիւնը պէտք է ունենայ իր ներկայացուցիչը, իր համեմատական նշանակութեան համաձայն, այն պայմանով, որ փոքրամասնութիւնը բաղկացած լինի ոչ պակաս քան 25 ծխատէրերից:

Յօդ. 10. Նահիաների միւդիրները և քարտուղարները ռոճիկ պէտք է ստանան:

Յօդ. 11. Նահիական խորհուրդների անդամների կանդիդատները պէտք է համակերպվեն այն պայմաններին, որոնք նախատեսված են համայնական կառավարութեան օրէնքի 18-րդ յօդուածով:

Յօդ. 12. Իմամները, քահանաները, ուսուցիչները և պետական ծառայութեան մէջ գտնված բոլոր անձինք չեն կարող ընտրվել միւդիր:

Յօդ. 13. Իւրաքանչիւր տարի խորհրդի կազ-

ԹԻՒՐՔԱՑ ՄԵՄՕՐԱՆԴՈՒՄԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽԱՌՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԱՌԻԹՈՎ

—

Պարիզի «Հավասի գործակալութիւնը» հետևեալ հեռագիրն է ստացել Կ. Պօլսից, նոյեմբերի 13-ից, որը, ինչպէս երևում է, կոմպէտէնտ աղբիւրից է։

«Շուտով Բ. Դուռը կուղարկի դեսպաններին մի մէմօրանդում՝ այն խառնակութիւնների մասին, որ տեղի ունեցան Կ. Պօլսում, սեպտեմբերի 18-ի երկուշաբթից։ Այդ մեմօրանդումը, որ բաղկացած է 15 երեսներից, ուղղակի մեղադրում է հայոց պատրիարքին, ասելով թէ նա, իր գրաւած դրութեան և պաշտօնի համեմատ, պարտաւոր էր և հնարաւորութիւն ունէր նպաստել իշխանութիւններին՝ խառնակութիւնների առաջն առնելու համար, բայց պատրիարքը բաւականացաւ նրանով, որ որ և է պատասխանատուութիւնից հրաժարվեց և երբ ոստիկանութեան գլխաւորը յայտնեց նրան խռովարարների մտադրութեան մասին, պատրիարքը պատասխանեց, թէ ինքն ոչինչ չէ կարող անել։

Այս մեմօրանդումը պախարակում է պատրիարքին և այն բանի համար, որ նա չը նայելով, որ ոստիկանապետը երկու անգամ գնաց նրա մօտ, երբ խռովութիւններն արդէն սկսվել էին, պատրիարքը իր անտարբերութեամբ և մինչև անգամ սպառնալիքներով և գաղտնի խրախուսանքներով դրդեց հայերին յարձակվել մահմեդական թաղերի վրա, կոտորել պետական ծառայութեան մէջ գտնվող հայերին և կառավարչական գաղտնի ագէնտներին, յարձակվել Բ. Դրան և հասարակական շինութիւնների վրա։ Եկեղեցիներում բաժանվում էր զէնք և մինչև հետևեալ կիրակին նրանք մնում էին այնտեղ՝ դիտաւորութիւն ունենալով վերսկսել յարձակումները, հէնց որ կը ստացվի բրիտանական նաւատորմի գալու լուրը։

Ապստամբութիւնը, ասում է օսմանեան կառավարութիւնը, վաղուց էր պատրաստվում։ Ցոյց անողներից մէկի մօտ գտնված մի դաշոյնը զարդարված է մի մեռած գլխով, որի վրա փորագրված է հետևեալը. «Աստուած, ազգին և մեր զաւակներին ոյժ տուր, որպէս զի աշխարհը իմանայ մեր արիութեան և մեր մարտիրոսական մահվան մասին։»

Վերջաբանութեան մէջ մեմօրանդումը մեղադրում է հայերին այն բանում, որ նրանք մինչև օրս էլ յարձակվում են անցնող յոյների և հայերի վրա, որպէս զի այդ յանցանքներն ևս վերագրեն թիւրքերին։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՀՄԵԴԱԿԱՆ ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆԻ ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆԸ

—

Մահմեդական շիա աղանդի հոգևորականութեան պետը Անդրկովկասում՝ Ախունդ Աբդուլսալամ Ախունդ-զադէ՝ նորերս դիմեց իր ստորադրեալ հոգևոր հովիւներին, հրաւիրելով նրանց՝ իրանց ազդեցութեամբ և քարոզներով յետ կանգնեցնել մահմետական ժողովուրդը գողութեան, աւազակութեան, աւարառութեան, բռնաբարութեան և ամէն տեսակ անբարոյական սովորութիւններից։

Համակրելի կրօնապետը իր շրջաբերականը սկսում է այսպէս.

«Ներկայի ամենատխուր երևոյթը պէտք է համարել վերջին ժամանակներս աւազակութիւնների և կողոպուտների շատանալը Երևանի, Բագուի և Գանձակի նահանգների մի քանի գաւառներում։ Տեղական լրագիրներում չեն դադարում երևալ լուրեր այդպիսի դէպքերի մասին, և զանազան Նաբիների, Քեարամների ու դրանց նմանների չարագործութիւնները, յարուցանելով իրաւացի զայրոյթ հասարակութեան մէջ, մի սև բիծ են դրոշմում անդրկովկասեան մահմեդականութեան անուան վրա, իբրև ժողովրդի և կրօնական համայնքի։

«Զանազան կերպ են բացատրում այդ չարիքի, այսինքն աւազակութիւնների և կողոպուտների պատճառները։ Իսկ իմ կարծիքով՝ այդ տխուր երևոյթի մեղքը մասամբ ընկնում է մահմեդական հոգևորականութեան վրա, որ բաւականաչափ չէ ծանօթացնում իր հօտին այն խիստ պատիժների հետ, որ սահմանել են իսլամի օրէնքները։ Ուլեմները չեն բացատրում և պարզաբանում ժողովրդին ղուրանի այն տեղերը, ուր պարզ և կտրուկ ոճով ձևակերպված են ներկայ կեանքում պատիժներ, իսկ ապագայ կեանքում տանջանքներ՝ ա ւ ա զ ա կ ո ւ թ ի ւ ն ն ե ր ի համար։

«Համարձակ կարելի է ասել, որ եթէ մահմեդական հոգևորականութիւնը խիստ կերպով կատարէր իր պարտաւորութիւնները այս կէտի վերաբերութեամբ, երբէք մահմեդական հասարակութեան մէջ տեղի չէին ունենայ այսքան անիրաւութիւններ։ Մահմեդական ամբոխի մեծամասնութիւնը ընդհանուր կրթութիւնից զուրկ է, չէ սովորում արհեստներ։ Մանուկ հասակում չուսանելով դպրոցում, իսկ հասուն տարիքում չը լսելով մզկիթներում հոգևոր խօսքեր, մնում է կատարեալ տգիտութեան և խաւարի մէջ։ Եւ միթէ զարմանալի է, որ այդպիսի շրջանից դուրս են գալիս մարդիկ չար բնաւորութեամբ, ագահութեամբ, որոնց կրքերը դրդում են նրանց դէպի ասպատակութիւն, գողութիւն, սպանութիւն և այլն։

«Պարտաւորեցրէք բոլոր հոգևորականներին, մոլլաներին, քարոզիչներին, որ նրանք իրանց ճառերում և քարոզներում ամեն ուրբաթվայ աղօթքից յետոյ և տօն օրերը, գլխաւորապէս իրանց ուշքը դարձնեն հասկացնելու և համոզելու, որ սպանութիւնները, գողութիւնները և բռնաբարութիւնները խստիւ արգելվում են իսլամի կրօնով։ Թող բացատրեն, որ ինչպէս ռուս պետական օրէնքը, այնպէս և շարիաթը պատիժներ են նշանակել այդպիսիների համար։ Թող իմանայ ժողովուրդը, որ շարիաթի զօրութեամբ մահացու յանցանք է աւազակներին հայթայթել կերակուր, զգեստ և նա մանաւանդ զէնք։ Ով նըպաստում է չարագործին, նա նոյնպէս չարագործ է»։

Շրջաբերականը վերջանում է հետևեալ խօսքերով.

«Ձեր բոլոր ջանքը գործ դրէք, որ ծխական մոլլաներ ընտրելու ժամանակ, ժողովուրդը ընտրի բ ա ր ե պ ա շ տ, ո ւ ս ո ւ մ ն ա ռ ա ծ (լսեցէք լսեցէք) մարդկանց, որոնք իրանց խօսքով և գործով կարողանային ուղղել իրանց հօտի վարք ու բարքը և հայեացքները։ Միայն ո ւ ս ո ւ մ ն ա ռ ա ծ մոլլան կարող է Աստուծոյ դատաստանի մասին ճիշդ գաղափար տալ։ Պէտք է մոլլաները գիտենան արաբական լեզուն։ Եւ թող ժողովուրդը բաւականաչափ վարձատրի ուսում առածներին։

«Եթէ մենք կը գործենք այնպէս, ինչպէս ընդհանուր գծերով ես ցոյց տուի, կարելի է յուսալ, որ մենք այնպէս մուսուլմաններ կը դառնանք, ինչպիսին պահանջում են մահմետական կրօնի հիմնադիրները։ Ողջոյն նրանց, որոնք գնում են Աստուծու ուղիղ ճանապարհով»։

ՆԱՄԱԿ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼԻՑ

—

Հոկտեմբերի 17-ին

Ամսիս 15-ին տեղի ունեցաւ հայոց Բարեգործական ընկերութեան Ալէքսանդրօպօլի ճիւղի ընդհանուր ժողովը, որին մասնակցում էին միայն 22—24 հոգի։

Ժողովի զբաղմունքի առաջին առարկան էր չ ո ւ ե մ ա ր ա ն ի հարցը։ 1894 թւին Բարեգործական ընկերութիւնը կամենալով օգնութեան ձեռք կարկառել չքաւոր գիւղացիներին, թէ իր սեփական և թէ խորհրդից ստացած միջոցներով սերմացու բաժանեց մի քանի գիւղերում, միայն այն պայմանով, որ այդ սերմացուն նորից յետ ստացվի և հաւաքվի հիմնվելիք չուեմարանի մէջ, որպէս զի ապագայում էլ հնարաւոր լինէր նոյն օգնութիւնը հասցնել թշուառ գիւղացիներին։ Սակայն այդ մտադրութիւնը չիրագործվեց, որովհետև գիւղացիների մեծ մասը անկարող գտնվեց իր ստացած նպաստը վերադարձնել, այն էլ նոյն տարին, ուստի և չուեմարանի հարցը մնացել էր անորոշ դրութեան մէջ։ Ժողովը աչքի առաջ ունենալով մի քանի յարգելի հանգամանքներ, որոշեց թողնել չուեմարան հիմնելու մտադրութիւնը և հաւաքած հացահատիկները վաճառելով, փողը գործ դնել ուրիշ պէտքերի վրա։ Բայց որովհետև միայն օտար տեղերից 2000 ռուբլուց աւելի նուէր էր ստացված յատկապէս գիւղացիների անունով, ուստի հացահատիկների վաճառումից ստացած գումարն էլ պիտի յատկացվի միայն այնպիսի նպատակի, որից օգտվեն գիւղացիները։

Այդ հարցից յետոյ քննվեց 1895 թ. նախահաշիւը, որի մուտքը հազիւ էր հասնում 750 ռուբլու։ Այդ գումարից 400 ր. յատկացրած էր արհեստներ տարածելու համար։ Գեղեցիկ նպատակ, եթէ վարչութիւնը միայն մեռած տառ չի թողնի նրան։

Ժողովի վերջում տեղի ունեցան վարչութեան 3 նոր անդամների ընտրութիւնը։ Ընտրվեցին Յ. Տէր-Միրաքեան՝ 18 ձայնով, Գ. Տէր-Պետրոսեանց՝ 14 ձայնով և Պ. Բեբուրեանց՝ 8 ձայնով։

Ամսիս 15-ին, ս. փրկչի տղայոց դպրոցի դահլիճում թատերասէրների խումբը ներկայացրեց «Սամէլ» պատմական ողբերգութիւնը։ Դահլիճը լի էր ժողովրդի հասարակ դասակարգով, որի համար ներկայացումը մի անմատչելի բան է համարվում։ Բոլոր տոմսակները վաճառված էին։ Մուտքը հասաւ 160 ռուբլու, որ Ալէքսանդրօպօլի համար չը տեսնված բան է։ Ներկայացումը աջող անցաւ։ Նպատակը բարեգործական էր։

Ալէքսանդրօպօլում քաղաքային ինքնավարութիւն մտցնելու կարգադրութիւնը 4 օր է ստացվել է։ Երկի 1 ամսից յետոյ ընտրութիւններ կը լինեն և 1896 թւի յունվարից Ալէքսանդրօպօլը կունենայ իր դուման։ Ձայնատուութեան իրաւունք ունեն միայն նրանք, որոնց անշարժ կայքի արժէքը 1000 ռուբլուց պակաս չէ։

Գ—ի

ՆԱՄԱԿ ԿԱՐՍԻՑ

—

Հոկտեմբերի 17-ին

«Պ ա ր ո ն ա յ ք դ ա տ ա ւ ո ր ն ե ր. հաշտարար դատարանը իմ պաշտպանեալին՝ գողացած իրեր գնելու համար՝ դատապարտել է 70 ռուբլի տուգանքի, բայց որովհետև իմ պաշտպանեալը այդ առաջին անգամը չէ, որ պարապում է այդպիսի գործով, և նրա պարփակմունքը գլխաւորապէս գոյացած իրեր առնել ու ծախելն է, ուստի խնդրում եմ նրա պատիժը կրկնապատկէք և, բացի դրամական տուգանքից, համաձայն այս ինչ և այս ինչ յօդուածի՝ բանտ ևս վճռէք»...

Օրինակ եղել է արդեօք, որ մի փաստաբան ներկայանալով դատարան, որպէս պաշտպան մեղադրեալի, այդ տեսակ վերջաբանով իր ճառը վերջացնի։

Հազիւ թէ. բայց այդ տեսակ մի քաջագործութիւն արել է Կարսում նահանգական դատարանի առաջ մի ոմն Մալմալեան։ Հետաքրքիր է մանաւանդ, երբ իմանում էք, թէ ինչն է շարժառիթ եղել Մալմալեանին այդ տեսակ ճառ խօսելու։ Իր պաշտպանեալի հետ նա պայման է ունեցած լինում նրա բոլոր դատարանական գործերը վարելու, իսկ եթէ պաշտպանեալը նրան այդ իրաւունքից կը զրկի, այն ժամանակ նա Մալմալեանին 5,000 ռուբլի տուգանք պէտք է վճարի։ Հաւատացած լինելով, որ այդ տեսակ մի պաշտպանութիւնից յետոյ էլ ոչ մի ցանկութիւն չի լինի իր պաշտպանեալի կողմից ուրիշ գործերն էլ նրան յանձնելու և հետևաբար ինքն էլ իրաւունք կունենայ նրանից իր 5,000 ռուբլի տուգանքը ստանալու, առանց այլ և այլութեան նա խօսում է այդ հրաշալի պաշտպանողական ճառը։

մութեան կէսը նորոգվում է։ Թէ անդամները, թէ միւդիրը կարող են վերընտրվել։

Ցօդ. 14. Միւդիրի և նահիական խորհուրդների իշխանութեան սահմանը որոշված է համայնական կառավարութեան օրէնքի 20—27 յօդուածներով։

ԳԻՒՂԵՐԸ ՆԱՀԻԱՆԵՐՈՒՄ

Ցօդ. 15. Նահիայի ամեն մի գիւղը պէտք է ունենայ իր մուխտարը։ Եթէ գիւղը բաղկացած է մի քանի թաղերից և բնակիչների մի քանի դասակարգերից, այն ժամանակ ամեն մի թաղ և ամեն մի դասակարգ կունենայ իր մուխտարը։

Ցօդ. 16. Ոչ մի գիւղ միաժամանակ չէ կարող գտնվել երկու նահիաների իրաւասութեան տակ։

VI. ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ

Ցօդ. 17. Իւրաքանչիւր նահիայում կը լինի աւագների խորհուրդ, մուխտարի նախագահութեամբ։ Այդ խորհրդի պարտաւորութիւնն է խաղաղութեամբ վերջացնել բնակիչների մէջ եղած այն վէճերը, որոնք նախատեսված են դատաստանական օրէնքներով։

Ցօդ. 18. Հաշտարար դատաւորների պաշտօնը յանձնվում է գիւղերում աւագների խորհրդին և համայնքներում—համայնական խորհուրդներին։ Նրանց իրաւասութեան ծաւալը և աստիճանը որոշված են օրէնքով։

Ցօդ. 19. Դատաստանական տեսուչները, որոնց թիւը չէ կարող 6-ից պակաս լինել (հաւասարապէս կէսը մահմէտական, կէսը ոչ-մահմէտական) նշանակվում են ամեն մի վիլայէթում՝ դատավարութիւնը արագացնելու համար բոլոր ընթացիկ գործերի վերաբերմամբ և հսկելու բանտերի վիճակի վրա, համաձայն քաղաքացիական դատարանների կազմութեան մասին եղած օրէնքի II-րդ գլխի։ Ամեն մի տեսչութիւն միաժամանակ կատարվում է երկու տեսուչների—մահմետականի և ոչ-մահմետականի կողմից։

VII. ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ցօդ. 20. Ոստիկանական պաշտօնեաները ընտրվում են կայսրութեան մահմետական և ոչ-մահմետական հպատակներից, համաձայն վիլայէթի երկու դասակարգի բնակիչների համեմատական թւին։

Ցօդ. 21. Իւրաքանչիւր վարչական բաժանմունքի համար, դրա մէջ հաշւելով և նահիան, կը նշանակվեն բաւարար թւով պաշտօնեաներ։ Նահիայում ոստիկանութիւնը պէտք է ենթակայ լինի միւդիրին և կոմմիսարների գլխաւոր իշխանութեան տակ գտնվի։ Նրա զէնքը և համազգեստը ընդհանուր ընդունված ձևով պէտք է լինեն։

VIII. ԺԱՆԴԱՐՄԷՐԻԱՆ

Ցօդ. 22. Ժանդարմէրիայի սպաները, ենթասպաները և զինուորները առնվում են կայսրութեան մահմէտական և ոչ-մահմէտական հպատակներից, համաձայն իւրաքանչիւր վիլայէթի մահմէտականների և ոչ-մահմէտականների համեմատական թւին։ Ժանդարմէրիան պէտք է պահվի իւրաքանչիւր վիլայէթի գանձի հաշւով։ Ժանդարմների ռոճիկը պէտք է աւելի լինի, քան զօրքի զինուորների ռոճիկը, իսկ ժանդարմէրիայի սպաների ռոճիկը—հաւասար զօրքի սպաների ռոճիկին։

Ցօդ. 23. Ժանդարմէրիային է յանձնվում պահպանել կարգը և ուղեկցել պօստին։

IX. ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ցօդ. 24. Նահիական խորհուրդը պէտք է ընտրի գիւղական ոստիկանութիւն ազգաբնակութեան զանազան դասակարգերից։ Ոստիկանների թիւը որոշում է Մնայուն վերահսկող Յանձնաժողովը իւրաքանչիւր նահիայի կարիքների համաձայն և միւդիրի զեկուցման հիման վրա, ինչպէս և վալիի առաջարկութեամբ։ Նրանց համար համազգեստ և զէնք հայթայթում է զինուորական դէպարտամէնտը։

X. ԲԱՆՏԵՐ ԵՒ ՆԱԽՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷՏՆԵՐ

Ցօդ. 25. Բանտերի կառավարութեան և նրանց մէջ բանտարկութեան վերաբերեալ գոյութիւն ունեցող կանոնադրութիւնները պէտք է խստութեամբ պահպանվեն։

Ցօդ. 26. Նախնական հարցաքննութեան կոմիտէտը, ղեկավարվելով ընդհանուր վարչութեան վերաբերեալ հրահանգներով, հրաւիրվում է կատարել իր պարտաւորութիւնները ամենաճիշդ կերպով։

XI. ՔԻՒՐԴԵՐԻ ՎՐԱ ՀՍԿՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ցօդ. 27. Քիւրդերի քօչերի համար կորոշվեն առաջուց սահմանված տեղեր և ուշադրութիւն կը դարձվի, որ թափառական ցեղերը չը կարողանան որ և է վնաս հասցնել մօտակայ բնակիչներին։ Քիւրդ ցեղերի մի տեղից միւս տեղը չուելու ժամանակ նրանց կուղեկցի մի սպայ, որ իր կարգադրութեան տակ կունենայ բաւական զօրեղ խումբ և ժանդարմներ։ Սպայի մօտ կը գտնվի մի ոստիկանական կոմմիսար։ Քիւրդերը պէտք է ներկայացնեն իշխանութիւններին երաշխաւորութիւն իրանց լաւ վարքի մասին։ Անցագրերի և զինաթափ անելու մասին եղած կարգադրութիւնը գործադրվում է և քիւրդերի վերաբերմամբ։ Զուող և թափառական ցեղերին պէտք է առաջարկվի բնակութիւն հաստատել այն տեղերում, որ ցոյց կը տայ կառավարութիւնը։

XII. ՀԱՄԻԴԻԷ ՀԵԾԵԼԱԶՕՐՔԸ

Ցօդ. 28. Զէնք և համազգեստ կրելը պաշ-

Սակայն խեղճ Մալմալեանի հաշիւները ծուռն են գալիս. Պալտաշենկոյի [illegible] ժամանակ քննուել է [illegible] դատարանին, մեղադրելով Մալմալեանին «за мошенничество», և համատեղում են, որ նա [illegible] այդ «ալակատանին» իր «օգնականութիւն» ների համար:

Այս արկածում տեսել է ունեցել կարոսեւ մի հետաքրքիր ամուսնութիւն: փեսան, մի հասակ առած մարդ, որբեայի է և թաղել է երկու կին: Հարսը նոյնպէս [illegible] իր ամուսիններին հայր Աբրահամի մօտ ուղարկելու. Այժմ հետաքրքիրը նա է, թէ դրանցից որը որին կը թաղէ:

Ար. Աղ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

«Մշակի» այսօրվայ համարում տպում ենք նոյեմբերի 5-ին ստացված կայսեր [illegible] հայկական րէֆորմների ծրագիրը, որը Թիւրքայ կառավարութիւնը այժմ աշխատում էր ծածուկ պահել: Այդ ծրագիր բնագիրը տպված է Լոնդոնի «Times» լրագրի մէջ:

—

Սենատոր Գօրեմիկինին ներքին գործերի մինիստր նշանակելու առթիւ, «Вов. Время» լրագրի ասում է. «Ներքին գործերի նոր մինիստրին մեր այդպէս անուանված կուսակցութիւններից ոչ մեկը չէ կարող իրենը համարել: Հանրապար, մինիստրական գործունէութեան մէջ նա առաջնորդված է միայնորդանի ուղղութիւնից՝ [illegible] անդրդուելի կառավարութեան և արդարութեան, իսկ ներքին գործերի մինիստրի համար դա աւելի մեծ նշանակութիւն ունի, քան որ և է մի ուրիշ մինիստրի համար, [illegible] այն բաղդ և բազմակողմանի շահերը, որոնց շօշափում է նրա գործունէութիւնը»:

—

Հոկտեմբերի 22-ին, կիրակի օր, Թիֆլիսի Ալեքսանդրեան [illegible] խնամատարական հաշիւ կերցում տօնվեց առաջին կիրակնայ դպրոցի [illegible] տասնամեայ յոբելեանը Թիֆլիսում: Հանդէսը ներկայ էին [illegible] ուսուցիչները, բազմաթիւ [illegible] մօրերը, Հանդէսը սկսվեց [illegible], որից յետոյ կարդացվեց [illegible] յարաբերակն օրերը [illegible], որը այդ գործի նախաձեռնողն էր: Երկրորդ կիրակնայ հայոց դպրոցը մի [illegible] ժամանակից օրերը կպցանվող [illegible]:

—

Ամսիս 24-ին, երկաթուղու երեկոյեան գնացքով Թիֆլիս ժամանեց երկրագործութեան գիտական [illegible] գիրեկտոր Կոսիչեւը:

—

Հոկտեմբերի 22-ին, Թիֆլիսի «Արտիստական ընկերութիւնը» կատարեց ռուսաց դրամատիկական թատրոնի 50 ամեայ յոբելեանը Թիֆլիսում, ներկայացնելով այն պիէսաները, որոնք առաջին անգամ խաղացվել են Թիֆլիսում, իշխան Վորոնցովի փոխարքայութեան ժամանակ, 1845 թուին: Այդ պիէսաներն էին՝ Սոլովիէվի «Ինչ որ ունենք, չենք պահում, երբ կորցնում ենք՝ լաց ենք լինում» մի գործողութեամբ վօդէվիլը և Լէնսկու փոխադրած՝ երկու գործողութեամբ «Փաստաբանը սեղանի տակ» վօդէվիլը: Վարագոյրը բացվելուն պէս, բեմի վրա երևաց Վորոնցովի մարմարեայ կիսարձանը՝ ծաղիկներով զարդարած և շրջապատված «Արտիստական ընկերութեան» սիրողներով: Պախօմով մի կարճ հաշիւ կարդաց, ծանօթացնելով հասարակութիւնը թատրօնական գործի պատմութեան հետ Թիֆլիսում, իշխան Վօրօնցովի փոխարքայութեան ժամանակ: Ապա Օզօշինին և տիկին Պավլէվիչ ոտանաւորներ կարդացին՝ նուիրված թատրօնին և Վօրօնցովին:

—

Մօսկվայում, առաջիկայ դեկտեմբեր ամսին, տեղի կունենայ մի մեծ համառուսական գիւղատնտեսական ժողով, ուր պէտք է քննվեն կարևոր գիւղատնտեսական հարցեր: Շատ ցանկալի է, որ մեր կովկասեան գիւղատնտեսներից շատերը կարողանային մասնակցել այդ ժողովին, որի վճիռները պէտք է ունենան յայտնի նշանակութիւն: Մենք կը ծանօթացնենք այդ ժողովում յարուցանվելի հարցերի ծրագրի հետ:

—

Վաղը, ուրբաթ երեկոյեան, Գիւղատնտեսական ընկերութեան դահլիճում պ. Բօչկարեօվը կը կարդայ իր հետազօտութիւնը Կարսի նահանգի անտեսական հարստութեան մասին: Բօչկարեօվը այդ հետազօտութիւնը կատարել է երկաթուղու վարչութեան յանձնարարութեամբ՝ որոշելու այն արդիւնագործութիւնը, որ կարող է ապագայ երկաթուղու գործունէութեան համար նշանակութիւն ունենալ: Սկիզբն է ճիշդ 8 ժամին:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՑ

—

Պօստօն, նոյեմբերի 4/16-ին

Հոսանքի պէս կուգան: Գաղթականութեան նոր հեղեղ մը սկսեր է, որ շատ աղէտալի հետևանքներ կրնայ ունենալ Խարբերդի նահանգին և առհասարակ ամբողջ Թիւրքաց Հայաստանի համար:

«Ովկիանոսի նաւուն երրորդ կարգի ճամբորդները 725 հոգի էին, որոց 500-ը հայեր էին», կը պատմէր նորեկ երիտասարդ մը: «Մարսէյլէն սաղին ամէն տեղ նորանոր խումբերու կը հանդիպէս, որոց ամենն ալ նոր աշխարհը կը դիմեն բաղդ փնտռելու»: Խարբերդէն գրուած նամակներ կըսեն. «Արդէն հարիւրներով ճամբայ ելած են, մի քանի օրուան մէջ կառավարութիւնը 1000-էն աւելի անցագիր տուած է»: Երևակայեցէք թէ այդ նոյն կառավարութիւնն է, որ Ամերիկայէն հայրենիք դարձողները կը բանտարկէ, կը կողոպտէ և ամենէն վերջ ետ կը դարձնէ. այդ նոյն կառավարութիւնը, որ ամիսներ առաջ Խարբերդի նահանգին ամեն կողմերը ոստիկաններ կը պահէր յատկապէս Ամերիկա գալ փորձողները բռնելու, այսօր դռները բացած հրաման կուտայ ամենուն ուզած տեղերնին գնալու:

Եւ թշուառ հայը իր օրական անօղոք պէտքերու պահանջին տակ՝ մոռցած իր ապագայ չահերը, կը թողու իր անպաշտպան կինը, քոյրը և զաւակները և հազարաւոր մղոններ հեռուն՝ գործի և չահու ասպարէզ կը փնտռէ: Որքան ճարահատ լինելու է մարդ, որ այս պարագային՝ մինչ ամեն մարդ կանձկայ իր ընտանեաց մօտ լինել՝ կարելի եղած պաշտպանութիւնը ընելու իր անօգնական սիրելեաց, այսպիսի ճգնաժամու մէջ՝ մինչ Խարբերդի նահանգն իսկ շրջակայ գաւառներու պէս ալեկոծ դրութեան մէջ կը գտնուի, որքան սարսնացած լինելու է մարդ, կըսեմ, որ համարձակի իր տանը սեմէն դուրս ոտք կոխել. երբ իր առաջին քայլը ճամբայ սիրտի բանայ այլոց մտնել քանդելու իր օճախը, անպատուելու իր տան սրբութիւնը…

Բայց կուգան, հոսանքի պէս կուգան ամեն դասակարգի, ամեն հասակի մարդիկ. այս անգամ կիներ ալ կուգան իրենց այրերուն հետ: Գաղթականութեան հոսանքը Ուստըր կը դիմէ. հոն կերթան մեր նորեկ պանդուխտները երկաթի գործարանաց մէջ մաչելու, եթէ այդ բարեբախտութիւնը կրնան ունենալ: Իրենց բարեկամներու կամ դրամի զօրութեան չնորհիւ Մօէնի այդ դրախտին դռները բանալ չը յաջողողները կը ցրուին տարբեր քաղաքներ՝ կօշիկի, կաշիի, կտաւի և բամբակի և այլ գործարանաց մէջ գործ որոնելու: Գործերու նուազութեան և առհասարակ նորեկներու անփորձութեան և այլոց չահասիրութեան չնորհիւ չատեր ամիսներով անգործ կը շրջին քաղքէ քաղաք: Մտաբերեցէք թէ այդ տարաբախտներու մեծամասնութիւնը առնուազն 20% տոկոսով փոխառութիւն ըրած է իր ճամբու ծախսուց համար: Հոս իր պարտատիրոջ գործակատարները որսկան չան պէս իրեն կը հետևին ամեն տեղ, որպէս զի իր վաստակած առաջին սէնթերը խլեն իր ձեռքէն:

Ժամանակաւ անգործներու համար գործ փնտռող հայ աճէնթներ կային, որոց անգին ծառայութիւնը երկու ամսուան աշխատութեամբ հազիւ կարելի էր փոխարինել: Շատ անեն հայ աճէնթին և գործարանատիրոջ գաղտնի համաձայնութեամբ՝ այդ ժամանակը լրանալուն տարաբախտ գործաւորը դուրս կը հանէին գործարանէն, մինչ անգին հայազգի և օտար աւազակները հանգիստ կը բաժնէին խեղճին քրտանց արդիւնքը: Այսօր, բարեբախտաբար, հայերու մի մասին լեզու սորվելուն չնորհիւ՝ այդ կարգի խաղեր քիչ կը խաղան, բայց կրկին պակաս չեն փորձանքները: Հոս չարաչար աշխատանքը, հոն մօլութիւնը, հոս մարմնոյ և հոգւոյ տառապանքը, հոն ցոփ և անառակ կեանքը հարիւրաւոր կեանքեր կոչնչացնեն: Անփորձ պատանիներ, առաջնորդող և հսկող բարեկամներէ զուրկ, կապրին սանձարձակ կրից հպատակ: Չափահաս մարդիկ, ընտանեաց և զաւակաց տէրեր, իրենց ընթացքով գայթակղելի օրինակներ միայն կը ներկայեն նորեկ պանդուխտին:

Ահա այսպիսիներու ընկերութեան մէջ ապրել կը վիճակի ստէպ մեր անփորձ երիտասարդին, որոյ ընտանեկան կրթութիւնը կամ բարոյական սկզբունքները իր ընկերներու ազդեցութեան տակ չուտով հրաժարական կուտան, քանի մը օրէն ինք ալ կը դառնայ ճէնթլմէն մը, գեղեցիկ փողկապով և գլխարկով: Իսկ թէ այդ գլխարկին տակ ինչ կայ, այդ ընթերցողներու կը թողամ գուշակել…

Արմէն

—

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Ռաշտ, հոկտեմբերի 17-ին

Մի քանի տարի է արդէն, որ շարունակաբար լուրեր էին լսվում Ռաշտից դէպի Ղազվին շինվելիք երկաթուղու գծի մասին: Այդ հարցը ներկայումս վերջնականապէս լուծված կարելի է համարել:

Արդէն մի ամիս է, որ այդ գործը սկսելու համար Պօլեակօվների ընկերութեան կողմից բաւականաչափ երկրաչափներ են եկել և ճանապարհների յատակագիծն են կազմում և ուղղութիւնը հետազօտում: Հաւանական է, որ չուտով սկսվի երկաթուղու չինութիւնը: Այդ ընկերութիւնը ունի գրասենեակներ՝ Ռաշտում, Էնզէլիում և Ղազվինում: Ձեռնարկված է արդէն հեռախօսի լար անցկացնելու ցամաքային ճանապարհով՝ Ռաշտից Էնզէլի և չուտով, գուցէ, պատրաստ կը լինի: Սպասվում են կարևոր մեքենաներ: Ընկերութիւնը վարձել է «Կավկազ Մերկուրի» ընկերութեան «Թէհրան» չոգենաւը, որը պէտք է տեղափոխի դէպի Պարսկաստանի նաւահանգիստները՝ Էնզէլիի ճանապարհների համար հարկաւոր նիւթերը: Բայց թէ չինվելիք ճանապարհը երկաթուղի պիտի լինի, թէ խճուղի, առայժմ յայտնի չէ. այդ բանը գաղտնի է պահվում, ի հարկէ, յայտնի նպատակով:

Ի դէպ. այն օրը, երբ յիչեալ ընկերութեան մարդիկ առաջին անգամ ոտք դրեցին այստեղ, ահա մեր կրօնամոլ մօլլաները ժողովներ գումարելով՝ քննեցին, և ճանապարհներ չինելը վնասակար գտնելով՝ հեռագրով յայտնեցին Շահին, թէ իրանք չեն ուզում, որ ճանապարհներ չինվեն: Սակայն Թէհրանից պատասխանեցին,

---

[illegible] ատեանարութիւնից դուրս արդելված է: Այդ [illegible] դուրս Հաւծիքի [illegible] ենթակայութեան [illegible] և [illegible] դատարաններին [illegible]: Ամենանոր ժամանակով կը հրաւիրէ [illegible] հայ [illegible] մասին:

XIII. ԿԱԼՈՒԱԾԱԳՐԵՐ

Յօդ. 29. Իւրաքանչիւր վիլայէթի կամ սանջակի գլխաւոր քաղաքում պէտք է հաստատուին մասնաւոր կալուածագրերի վերաքննութեան համար: Այդ մասնաժողովները բաղկացած պէտք է լինեն 4 անդամներից—երկու մահմէտական, և երկու ոչ-մահմէտական, պիւխտերի [illegible] կամ պետական կալուածների պաշտօնեայ նախագահութեան ներքոյ: Նրանց վճիռները կենթարկվեն վարչական խորհուրդների քննութեան: Բացի դրանից, ամեն տարի Կ. Պօլսից կուղարկվեն վիլայէթները չորս պատուիրակներ, հետազօտելու համար, թէ չեն գործվել այնպիսի անկանօնութիւններ, որոնք վերաբերում են սեփականութեան խնդրին:

XIV. ՀԱՐԿԵՐԻ ՀԱՒԱՔՈՒՄԸ

Յօդ. 30. Որպէս զի հարկերը հաւաքելու ժամանակ ույժ չը գործադրվի, կը նշանակվեն յատուկ գործակալներ, որոնց չի տրվի իրաւունք պահանջել բէնտա կամ ուտելիք, և որոնք ոչ մի գործ չեն ունենայ փողի հետ, այլ նրանց կը յանձնվի տալ գիւղերի և թաղերի բնակիչներին կողմից ընտրված մուխտարներին և հարկահաններին ցուցակներ, որոնց մէջ պէտք է մտցրված լինի, թէ իւրաքանչիւր բնակիչ ինչքան հարկ պէտք է վճարէ: Մուխտարների և վերոյիչեալ հարկահանների վրա պարտաւորութիւն կը դրվի հաւաքել հարկերը և յանձնել պետական գանձարանը:

XV. ՏԱՍԱՆՈՐԴԱԿԱՆ ՏՈՒՐՔ

Յօդ. 31. Տասանորդական տուրքի հաւաքումը պէտք է կատարվի կապալային սիստեմով: Առաջվայ համագումար կապալը վերացված է, և նրան պէտք է փոխարինէ ամեն մի գիւղում առանձին՝ նրա բնակիչների անունից հարկ հաւաքելու սիստէմը: Որ և է դժուարութեան կամ տարաձայնութեան դէպքում, բնակիչները իրաւունք ունեն դիմել դատարաններին: Հարկադրիչ աշխատանքները վերացվում են, իսկ երկրի բերքերով և փողով վճարումը մնում է: Ժողովրդական լուսաւորութեան բիւջետն որոշվում է իւրաքանչիւր վիլայէթի համար առանձին, ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրի ձեռքով: Արգելվում է ծախել պարտականի տունը, նրան կերակրող հողը, երկրագործական գործիքները, տնային անասունները և հացահատիկները, նրա՝ պետութեան կամ մասնաւոր անձի ունեցած պարտքի համար:

XVI. ՄՆԱՅՈՒՆ ՎԵՐԱՀՍԿՈՂ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ Կ. ՊՕԼՍՈՒՄ

Յօդ. 32. Մնայուն վերահսկող Յանձնաժողով հիմնվում է Բ. Դրան մէջ մահմէտականի նախագահութեամբ և պէտք է բաղկանայ մահմէտական և ոչ-մահմէտական անդամներից՝ հաւասար թւով ու պէտք է հսկէ րէֆօրմների կանոնաւոր իրագործման վրա: Դեսպանութիւնները կարող են յանձնել այդ յանձնաժողովին, իրանց դրագոմանների միջոցով, իրանց բոլոր այն խորհուրդները, տեղեկութիւնները և ազդարարութիւնները, որոնք նրանք անհրաժեշտ են համարում՝ այս ակտով սահմանված րէֆօրմների և կարգադրութիւնների օրինական ույժ ստանալու համար: Երբ Բ. Դուռը և դեսպանութիւնները միասին այն եզրակացութեան կը գան, որ յանձնաժողովը կատարել վերջացրել է իր պաշտօնը՝ այն ժամանակ նա կը փակվի:

—

ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ՈՐՈՆՔ ԿԸ ՄՏՑՆՎԵՆ ՐԷՖՕՐՄՆԵՐԻ ՆԵՐՄՈՒԾՈՒՄԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՂ ՀՐՈՎԱՐՏԱԿԻ ՄԷՋ

I. Բարձրագոյն կոմմիսար րէֆօրմների գործադրութեան վրա հսկելու: կառավարութիւնը կընտրի մի պաշտօնավար անձն, ամեն կողմից արժանաւոր, որ կը ստանայ բարձրագոյն կոմմիսար (Միւֆֆէթթիշ) կոչումը և կը գնայ զանազան տեղեր այն յատուկ նպատակով, որ հսկի րէֆօրմների գործադրութեան վրա և նրանից կատարել տայ: Այդ բարձրագոյն կոմմիսարի բացակայութեան կամ անընդունակութեան դէպքում, նրան պէտք է փոխարինէ մի ուրիշ բարձրագոյն մահմէտական պաշտօնեայ, որին կը նշանակի սուլթանը: Բարձրագոյն կոմմիսարին կուղեկցի նրա պաշտօնավարութեան ժամանակ ոչ-մահմէտական պատգամաւոր (մուավին):

II. Ընդհանուր ներումն: Նորին կայսերական մեծութիւն սուլթանը ներումն է չնորհել 1895 թ. յուլիսի 23-ին այն հայերին, որոնք մեղադրվում են կամ դատապարտված են քաղաքական յանցանքների համար: Այդ ներումը պէտք է տարածվի այդ թւից առաջ եղած բոլոր բանտարկեալների և դեռ բանտերում գտնվողների վրա, որոնք մասնակից չեն սովորական քրէական յանցանքների:

III. Աքսորեալների վերադարձը: Աքսորված և իրանց հայրենիքից հեռացրված կամ ուրիչ երկիրներ գաղթած հայերը իրաւունք են ստանում վերադառնալ Թիւրքիա, եթէ հաստատեն իրանց օսմանեան հպատակութիւնը և լաւ վարք ու բարքը:

IV. Անատոլիայի միւս նահանգների քրիստոնեաների վիճակը: Վերոյիչեալ սկզբունքների վրա հիմնված կարգադրութիւնները պէտք է մտցնվեն ամեն տեղ, որտեղ ոչ-մահմետականները կազմում են ազգաբնակութեան մեծամասնութիւնը:

թէ՝ «Չեզ վերաբերեալ չէ. չը կարծէք, թէ սա էլ ծխախոտի մենավաճառութեան խնդիրն է»:

Ա՛ռ այժմ արտաքոյ կարգի ոչինչ չէ պատահել և հաւանական է, որ չի էլ պատահի, քանի որ Շահը շատ լաւ գտել է հոգևորականների հետ վարվելու ձևը:

Ամսիս 11-ին զգալի եղաւ երկրաշարժի մի ցնցում, որի ժամանակ քանդվեց մի հին խանութ:

Բրնձի արտահանութիւնը դէպի Ռուսաստան արգելված է:

Գ.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Daily News» լրագիրը հաղորդում է, որ Ռուսաստանը հետևեալ պայմաններն է առաջարկում՝ Բուլղարիայի հետ հաշտվելու համար. 1) պէտք է պրինց Ֆէրդինանդը գահից հրաժարվի. 2) պրինց Բորիսը ուղղափառ մկրտվի իր հօր՝ գահից հրաժարվելուց առաջ. 3) երեք խնամակալներ նշանակել, որոնք պէտք է կառավարեն Բուլղարիան մինչև պրինց Բորիսի չափահաս դառնալը: Պրինցի դաստիարակութիւնը պէտք է յանձնվի ռուս քահանային և 4) բուլղարական զինուորական մինիստրը պէտք է ռուսահպատակ լինի:

—Մակեդոնիայում, ըստ երևոյթին, կրկին յուզմունքներ են սկսվում: Սօֆիայից, օրինակ, հաղորդում են գերմանական լրագիրներին, որ Մակեդոնիայի զանազան մասերում յայտնվել են ապստամբների խմբեր և սարսափ են տարածում ազգաբնակութեան մէջ:

—Վիէննայից հեռագրում են, որ Կ. Պօլսում խուզարկութիւններ են կատարվում այն պալատականների մօտ, որոնք կասկածվում են սուլթանին սպառնական նամակներ ուղարկելու համար:

—«Temps» լրագրին գրում են. «Ջէդդայում եւրօպացիները դեռ ևս չեն վստահանում դուրս գալ քաղաքի դռներից և անգլիական ու ֆրանսիական նաւերը առաջվան պէս մնում են նաւահանգիստներում: Կասկածում են, որ գտնվեն մի քանի ամիս առաջ ռուսաց և ֆրանսիական հիւպատոսներին վիրաւորողները: Այստեղ գրանված զօրքերը շատ փոքրաթիւ են: Թիւրքաց իշխանութիւնը, ինչպէս երևում է, առանձին ցանկութիւն չունի հալածել բէդուիններին և բաւականացաւ միայն նրանով, որ պահանջեց նրանցից յանցաւորներին, բայց նրանք մերժեցին կառավարութեան պահանջը:»

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԱՐԻԶ, 24 հոկտեմբերի: Կօլօնիաների մինիստրը նշանակված է պատգամաւոր Գիւէյս: Պարլամենտում կարդացվեց մինիստրական դէկլարացիա: Կառավարութիւնը կը սկսի լրացուցիչ քննութիւն կատարել երկաթուղիների գործի առիթով և կարգելի պատգամաւորներին և սենատօրներին՝ մասնակցել ֆինանսական սինդիկատներին: Ապա մի շարք նախագծերից յետոյ, վերջաբանութեան մէջ մերժվում է հանրապետութեան յայտնի և գաղտնի հակառակորդների գործակցութիւնը, որոնք ձգտում են, դասակարգային կռւի մէջ, բռնութիւններին և չեն ընդունում անձնական սեփականութիւնը: Տնտեսական ընդհարումների ժամանակ մինիստրութիւնը անկողմնապահ կը լինի և կը կարողանայ պաշտպանել հասարակական կարգը:

ՍԻՄԼԱ, 24 հոկտեմբերի: Անգլիական դեսպանին Կաբուլում սպանեց բրիտանական միսիայի ծառան: Դեսպանի որդին և ադիւտանտը ծանր կերպով վիրաւորված են: Մարդասպանները մորթեցին այն անձանց, որոնք աշխատում էին փրկել դեսպանին:

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ, 24 հոկտեմբերի: Մէքսիկայից հաղորդում են, որ Տէկսակատու բանտի մէջ կենդանի այրվեցին, դատաւորի հրամանով, 10 մարդիկ, որոնք մեղադրվում են հերետիկոսութեան մէջ: Դատաւորը յայտնեց, որ այդպէս վարվում է Բարձրեալի հրամանով, հրամայեց բանտարկել կարծեցեալ հերետիկոսներին և անձամբ կրակ տուեց բանտը: Բանտը այրվեց: Ազգաբնակութիւնը, ֆանատիկոսութեան ազդեցութեան տակ, չը դիմադրեց այդ կամայականութեանը: Կալանաւորված են 20 հոգի: Քննութիւն է սկսված:

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ

Հոկտեմբերի 24-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ . .	92 ր.	95 կ.
Բերլինի վրա 100 մարկ — . .	45	$27\frac{1}{2}$
Փարիզի վրա 100 ֆրանկ — . .	36	$82\frac{1}{2}$
Ոսկի — — արժէ . .	7	40
Մաքսային կուպօններ — .	148	—
Արծաթ — — — . .	—	—
Բօրսային դիսկօնտ — . .	$6\frac{1}{2}$	$7\frac{1}{2}$%
4% պետական րէնտա	$98\frac{1}{8}$	—
5% ոսկեայ րէնտա 1884 թ. . .	160	—
Երքին 5% առաջին փոխառութ.	268	—
— — երկրորդ —	230	—
5% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	208	—
5% պետական երկաթուղ. րէնտա.	101	—
4% ներքին փոխառութեան . . .	$97\frac{3}{4}$	—
$4\frac{1}{2}$% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	99	75
Ազն. կալ. Պետ. բանկի խաղարկութ		
$4\frac{1}{2}$% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի	99	75
փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մետալ.	150	—
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ ընկերութեան օբլիգացիաները.	100	50
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	100	50
Օդէսայի — —	$100\frac{3}{8}$	—
Թիֆլիսի — —	98	—
Գրաւ. թղթ. Թիֆլ. կալ. բանկի 6%	101	50
— — — 5% . .	98	—
— — Քութայիսի 6% . .	$101\frac{1}{2}$	—
— — — 5% . .	99	50

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչ՝ ԱՆԴՐԷԱՍ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՎՐԱՑ ԱԶՆՈՒԱԿԱՆՆԵՐԻ ԹԱՏՐՈՆՈՒՄ
Հինգշաբթի, հոկտեմբերի 26-ին, հայ դերասանական ընկերութիւնը կը ներկայացնէ

I

ՍԱՄԷԼ

Ողբերգութիւն 4 արարուածով, հեղ. Հեքիմեանի

II

ՍՊԱՍՈՒՄ ԵՆՔ ՀԻՒՐԵՐԻՆ

Վօդ. 1 գործ. հեղ. Ֆուլտի, թարգ. Ալ. Թարխանեանի

Մասնակցում են. օր. Ալխաշեան, պ.պ. Աբէլեան, Վրոյր, Ցարութիւնեան, Աւետեան, Ստեփանեան, Մամիկոնեան և ուրիշները:

Սկիզբը 8 ժամին է:

Ազգ. նոյեմբերի 2-ին կը լինի Տէր-Դաւթեանի բենեֆիսը «Ակամայ բժիշկ»:

(123 №) 1—1

ՄԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ցանկանում է ունենալ հայերէն մասնաւոր դասեր: Պատրաստում է հայ դպրոցների համար: Աւարտել է Ներսիսեան դպրոցը: Դիմել էժանագին գրադարան:

(№ 123) 1—2

ՎԵՐԻՆ-ԱԳՈՒԼԻՍԻ ՀԱՄԱՐ

հարկաւոր է մի փորձված

ՀԱՅ ԲԺԻՇԿ

Պայմանների մասին թող դիմեն գիւղի տանուտէրին այս հասցէով. Верхніе-Акулисы. Старшинѣ Микаелянцу.

(№ 121) 3—6

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Ե. Ս. ՖՐԱՆՑԻՈՒՍ

տեղափոխվեց Վելիամինօվսկայա փողոցը տ. № 14. Քաղաքային Դումայի հանդէպ:

ԱԿԱՆՋԻ, ՔԹԻ և ԿՈԿՈՐԴԻ հիւանդութիւններ ունեցող հիւանդների ընդունելութիւնը տեղի է ունենում 5—7 ժամ երեկոյեան:

(№ 106) 13—20

1894 թւից մտադրութիւն կար ԱԽԱԼՔԱԼԱՔ գիւղում ԳՐԱԴԱՐԱՆ ունենալ: Գիւղը փոքր նպաստ տուեց, ընդամենը երեսուն ռուբլի, շնորհիւ պ. Յ. Արարատեանի, որով գնուեցան մանկական ընթերցանութեան գրքեր: Ապա Աստուածատուր Թանդեանը և Ս. Խուցեանը ևս Թիֆլիսում հաւաքեցին 200-ի չափ գրքեր, որով գրադարանի հիմքը դրված է: Սրանով դիմում ենք մեծարգոյ հեղինակներին և թարգմանիչներին՝ խնդրելով չը խնայել մի-մի օրինակ ուղարկել նորակազմ գրադարանի համար, որով նպաստած կը լինեն նրա աճմանը: Գրքեր պէտք է ուղարկել հետևեալ հասցէով. Черезъ ст. Гракали сел. Ахалкалаки, свящ. Тер Акопу Барамiанцу.

Յակոբ քահանայ Բարամեանց

(№ 110) 4—4

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

ԱԶԴ

Հ. Ղեւոնդ Վրդ. Մ. Ալիշանի Հայոց հին հաւատոց վրա գրած երկը՝ որ մասամբ մի «Բազմավիպի» յարգոյ ընթերցողաց ծանօթ է, լոյս տեսաւ Միաբանութեանս տպարանէն առանձին հատորով մի՝ և որուն խորագիրն է՝

ՀԻՆ ՀԱՒԱՏՔ ՀԱՅՈՑ

Բազմահմուտ և արգիւնաշատ վաստակաւորին սոյն գրութիւնը՝ կ'ամփոփէ իւր մէջ մեր ազգին ի հնուց սկսեալ հեթանոսական կրօնից՝ բոլոր չաստուածոց և նոցա պաշտամանց աւանդութիւնքն և արարողութիւնքն. այսինքն՝ «Նախ՝ Հայոց ընդհանուր կրօնքի և Աստուծոյ գաղափարն կամ ըմբռնումնքը քննելով, յետոյ պէսպէս հաւատքնին կամ պաշտօնը, Բնութեան կամ Տարերաց, Աղթարաց՝ կենդանեաց, Հրէշից, Ոգւոց Դիւցազանց, և Դից, նոյնպէս և Մոգութիւնն և Հմայք, Գուշակութիւնք, Հանդերձեալ կենաց իմաստն, Պաշտամունքն և Պաշտօնեայքն. վերջապէս՝ ինչ որ մեր նախնիք և օտարազգիք այլ ի գրուածս՝ և ինչ որ նիւթական յիշատակարանք՝ աւանդեր են Հայոց կրօնից վրայօք, և ինչ որ նշմարուած է և դեռ նշմարուի յազգային կարծիս, յուղիղ և ի ծուռ հաւատս և սովորութիւնս»: Այս ամենքն մանրամասնօրէն քննած և գրած է, ըստ կարի ճշդելով և ճշգրտելով՝ իւրաքանչիւր աստուածոց և կամ նոցա պաշտամանց՝ օտարաց հետ ունեցած յարընչութիւնը, նմանութիւնն և ծագումն:

Կարելի է համարձակ ըսել՝ որ հանրածանօթ Նահապետին այս գրութիւնը՝ իրաւամբ առաջին և պատուաւոր տեղին պիտի բռնէ մեր գրականութեան մէջ (մինչև ցայժմ լոյս տեսած հնախօսական և դիցաբանական գրոց դասուն մէջ՝ որ խիստ սակաւք են), ըստ որում ինչպէս ըսինք՝ հռչակաւոր հեղինակն մանրակրկիտ հետազօտութեամբ անվրէպ աչքէ անցնելով նախնեաց և օտարաց գրութիւնքն, ջանացած և յաջողած է ի լոյս ընծայել Հայկական դիցաբանութիւն մի, որոյ պէտքը ի վաղուց զգալի եղած է: Ամբողջ գիրքը կը բաղկանայ 33 թերթեր է, 16—ծալ (էջ 546) պատկերազարդ. կայ նաև «Ցանկ Գլխոց» և առանձին «Ցանկ անուանց տեղեաց և անձանց:»

Գինն է կանխիկ վճարմամբ 3 ֆրանկ:

Լոյս տեսաւ նաև առանձին հատորիկով մի՝ ԱԲՈՒՍԱՀԼ ՀԱՅ, Պատմութիւն Եկեղեցեաց և Վանորէից Եգիպտոսի:

Սոյն հատորս, որ կը բաղկանայ 5 թերթերէ, 16—ծալ (էջ 82), կը պարունակէ Աբուսահլ Հայ արաբագիր պատմչի միայն այն կտորներն՝ որ Հայոց կը վերաբերին, որոց վերայ աւելցուցած՝ և կամ լաւագոյն ևս ըսելով՝ ճոխացուցած է կարևոր և հետաքննական ծանօթութեամբ Մեծարգոյ Հ. Ղևոնդ Վ. Մ. Ալիշան, որ գրեթէ գրքին մեծ մաս մի կը գրաւեն, Գիրք՝ ինչպէս յայտնի է խորագրէն՝ կը խօսի Եգիպտոսի մէջ Հայոց ունեցած վանքերու, կալուածոց, նոյնպէս նաև երևելի և իշխանաւոր անձանց վրա: Բանասիրաց համար խիստ հետաքրքրական և ընտիր հատորիկ մէ:

Գինն է կանխիկ վճարմամբ 50 սանտիմ: Ստանալ ցանկացողք կրնան դիմել հետևեալ սովորական մեր հասցէին. Direction de L'imprimerie Arménienne VENISE, St. Lazare.

(№ 120) 2—4

ՆԱԽԱԶԳՈՒՇՈՒԹԻՒՆ

Մեծ պահանջը և աճագին հաչակը մեր հնարած

ՇԱՂԿԵԱՑ Օ-ԴԸ-ԿՕԼՕՆԻ

ԳԼԻՑԵՐԻՆԵԱՆ ՍԱՊՕՆԻ ՆԿԱՐՆԵՐՈՎ

ԳԼԻՑԵՐԻՆԵԱՆ ՓՈՇԻԻ,

ԷԿՍՏՐԱԿՏ ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ԵԱՍԱՄԱՆԻ ԵՒ ՐԷԶԷԴԱՅԻ ԾԱՂԻԿՆԵՐԻՑ

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ԱՐԿՂԻԿՆԵՐ և այլն

ստիպում է մեզ հետ մրցողներին ՆՄԱՆԵՑՆԵԼ ոչ միայն անունները, այլ և մեր մասնագիտութիւնների ներքին սարքին, որպէս զի դրանով մոլորեցնեն հասարակութիւնը և այդպիսով մեծացնեն իրանց արդիւնքների վաճառումը, և այդ պատճառով խնդրում ենք պատուարժան գնողներին, մեր արդիւնքները գնելու ժամանակ, առանձին ուշադրութիւն դարձնել ֆիրմայի և գործարանական մարկայի վրա:

Բարձրագոյն հաստատված ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԲՐՕԿԱՐ ԵՒ ԸՆԿ.

БИК° БИК° БРОКАРЪ и К° ВЪ МОСКВѢ. ФАБРИЧН. ШТЕМПЕЛЬ УТВЕРЖД. ПРАВИТЕЛ. 1864 г. 1864 г.

6—12 (№ 73—ամս. 25)

Նորերս թոքախտից վախճանվեց, երիտասարդ հասակում, ԱՐԳԱՄ ՏԷՐ-ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ: Երիտասարդը իր համար նպատակ էր դրել բանալ իր հայրենի Դաւալու գիւղում մի ԴԵՂԱՏՈՒՆ և մի ժողովրդական ԳՐԱԴԱՐԱՆ: Այդ նպատակով սովորում էր դեղագործութիւն, և աշխատում էր գրքեր հաւաքել ապագայ գրադարանի համար: Սակայն մահը վերջ տուեց այդ բոլորին:

Նրա մահից յետոյ մնացել են մօտ 400 ԿՏՈՐ ԳԻՐՔ, որը նա պահ էր տուել իր բարեկամներից մէկին: Հանգուցեալի բարեկամները որոշել են այդ գրքերը, յանուն հանգուցեալ Տէր-Խաչատրեանի, մաս-մաս նուիրել հայոց աղքատ դպրոցներին: Ուստի այն դպրոցները, որոնք կը կամենան օգտվել այդ գրքերից, թող շտապեն ուսուցչական խմբի կամ հոգաբարձուների կողմից ուղարկեն իրանց առաջարկութիւնը, հասցէի հետ միասին: Գրքերը ուղարկելու ճանապարհածախսը դպրոցների վրա է:

Պէտք է դիմել այդ հասցէով՝ ТИФЛИСЪ, Хачатуру Малумянъ. (№ 121) 3—4

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՑԻՍՆԱՄԵԱՑ ՅՕԲԵԼԵԱՆԻ ԱՌԹԻՒ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ԱՐՍԷՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ԱՅՏԸՆԵԱՆ

ԿԵՆԱՑ ԵՒ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ

Գրեց Հ. Գաբրիէլ Վ. Մէնէվիշեան

Վիէննա, Մխէթարեան տպարան 1895. 8°, 48 երես և 4 պատկեր, կարժէ 1 ֆրանկ կամ 35 կոպէկ: Կարելի է ստանալ Թիֆլիսում՝ Կ. Մութաֆեանի գրասենեակում, Յ. Ջաթալպաշեանի մօտ, Ա. Սարուխանեանի մօտ և կենտրօնական գրավաճառանոցում: Կարելի է դիմել և «Հանդէս Ամսօրեայի» խմբագրութեան՝ VIENNE, Autriche, VII Mechitharistengasse 4.

(№ 121) 3—6

Պատիւ ունեմ յայտնելու Կովկասի պ.պ. վաճառականներին, որ ես լինելով մշտապէս ՎԱՐՇԱՎԱՅՈՒՄ, յանձն եմ առնում և կատարում եմ ամեն տեսակ յանձնարարութիւններ, մանաւանդ կաշուեղէն ապրանքներ և նոյնպէս կարած ոտնամաններ առնել, քանի որ այդ գործի հետ ես լաւ ծանօթ եմ:

Իմ հասցէն՝ ВАРШАВА, Переѣздъ, домъ № 9, ТОВМАСЪ ЯРГУЛЯНЦЪ.

(Ե. շ.) (№ 116) 6—10